

ДІЯЛЬНІСНИЙ ПІДХІД У НАВЧАННІ ТЕХНІЧНИХ ДИСЦИПЛІН МАЙБУТНІХ ПРОВІДНИКІВ МІЖНАРОДНИХ СПОЛУЧЕНЬ

Постановка проблеми. Розвиток ділової активності в Україні спричинив появу підвищеного інтересу та зростання популярності вивчення ділової іноземної мови. Так, у Програмі з англійської мови для професійного спілкування (2005) зазначається, що створення Європейського простору вищої освіти висуває складні завдання щодо збільшення мобільності студентів, більш ефективного міжнародного спілкування, легшого доступу до інформації тощо, а тому слід розвивати комунікативну компетенцію студентів вищих навчальних закладів (ВНЗ) і ті стратегії, які їм необхідні для ефективної участі в процесі навчання та в тих ситуаціях професійного спілкування, в яких вони можуть опинитися. Сучасними міжнародними освітніми вимогами передбачається, що випускник ВНЗ – рівні С1 та С2 – за рекомендаціями Комітету Ради Європи з питань освіти має володіти іноземною мовою на рівні, достатньому для безперешкодного спілкування з колегами. При цьому робиться наголос на необхідності навчання студентів не англійської мови для загальних цілей, а англійської мови для спеціальних цілей (Н. Ф. Бориско, В. Д. Борщовецька, Н. В. Зінукова, С. С. Коломієць, Е. В. Мірошніченко, О. П. Петрашук, Н. С. Сасенко, О. Б. Тарнопольський, С. П. Кожушко, О. М. Устименко, Н. В. Ягельська та ін.).

І однією з основних проблем у досягненні високого рівня професійного спілкування іноземною мовою є вдосконалення навичок коректного перекладу з однієї мови на іншу.

Саме з цієї причини зараз відбувається активний пошук нових та вдосконалення існуючих технологій навчання. Сучасна методика викладання іноземних мов пропонує величезну кількість новітніх моделей викладання, чільне місце серед яких посідає “контент-навчання” (content-learning) (J. Crandall (1992), S. Burger, M. Wesche & M. Migneron (1997), N. Cloud, F. Genesee та E. V. Hamayan (2000) та ін.), занурення (immersion teaching) (J. Cummins (2002), E. Day, S. Shapson (1993), F. Frisson-Rickson, J. Rebuffot (1986), кооперативне навчання “cooperative learning” J. Johnson (2000), методика технічного перекладу тощо.

Процес перекладу складається з трьох етапів: сприймання (читання або слухання) на одній мові, розуміння, відтворення рідною мовою. Задача теорії перекладу полягає у вивченні особливостей прояву закономірностей на основі науково-технічної літератури при перекладі. Ці етапи повинні бути відокремлені проміжком часу, за який результат дії першого етапу (сприймання) перейде в об’єкт дії останнього (відтворення). На початку першого етапу читач або слухач намагається зрозуміти суть змісту, тобто виділити головні елементи системи діяльності: предмет (об’єкт) і процес (дію), потім аналізує та поетапно перекладає згідно з синтаксичними правилами мови, на яку перекладає. І кінцевим етапом буде відтворення з урахуванням відповідності елементів системи діяльності та синтаксичних вимог.

Отже, вивчення мовних стереотипів у комунікативних ситуаціях спілкування загалом та науково-технічних аспектах зокрема становить інтерес перш за все в порівняльному аспекті східнослов’янських та англійських синтаксичних структур та елементів діяльності під час змістовного перекладу на основі поетапного формування іншомовного речення. Такий аспект наукового дослідження підсилюється розширенням культурних та наукових зв’язків України з європейськими англійськими спільнотами.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Серед багатьох актуальних питань навчання запропоновано різноманітні моделі, що одночасно поєднують оволодіння іноземною мовою, вивчення спеціальної дисципліни та містять відповідний

соціокультурний компонент (J. Crandall, F. Genesee, B. Harley, S. Lapkin та M. Swain, R. Lyster, та L. Ranta, M. Met, B. Mohan, J. Netten, D. Short, G. Spanos, R. Wright); визначено основні проблеми одночасного когнітивного освітнього розвитку й оволодіння іноземною мовою та шляхи їх вирішення (K. Bamford та D. Mizokawa, A. U. Chamot та J. M. O'Malley, A. Cohen, J. Cummins, E. Day та S. Shapson, M. L. Froc, B. Harley, R. Lyster, N. Netten та W. Spain, C. Pawly, A. Salamone та E. Palma, M. Swain, H. Schaubert, C. Tardif, M. Van der Keilen); створено програми навчання для середньої школи (R. N. Campbell, T. C. Gray, N. C. Rhodes та M. A. Snow, E. M. Day та S. Shapson, M. de Courcy, R. Gersten та J. Woodward, M. Met, M. Swain) та вищого навчального закладу (A. D. Cohen, K. Allison, C. Klee та D. Tedick); розроблено систему підготовки викладачів, що можуть працювати за технологією занурення (E. Annadale, J. Brine та S. Shapson, F. Bouten, S. Carey та J. Cummins, N. Cloud, F. Genesee та E. Hamayan, F. M. Day та S. M. Shapson, F. Genesee та E. V. Hamayan, E. Glisan та J. Phillips, B. Harley, P. J. Heffernan, B. Kaskela-Nortamo, C. Lauren, S. Majhanovich, S. Majhanovich та S. Fish, M. Met, A. Morgan, A. A. Obadia, F. Stevens, M. Swain, T. Young); окреслено напрями майбутніх досліджень у даній галузі (J. Cummins, B. Harley та ін.).

Постановка завдання – проаналізувати доцільність використання методики змістовного перекладу на основі формування іншомовного речення, спростити вивчення технічної дисципліни англійською мовою за допомогою відновлення першочергового завдання мови – відображення системи діяльності.

Виклад основного матеріалу. У зв'язку з бурхливим розвитком техніки та поширенням науково-технічної інформації виросло значення науково-технічного перекладу. Технічний переклад – певний вид перекладацької діяльності, основу якої складають творчі розумові здібності студента-перекладача. Наука про переклад і теорія перекладу, або перекладознавство, – одна з наймолодших наук мовознавства. У світі постійно зростає потреба спілкування в таких сферах діяльності, як наука, культура, торгівля тощо. У більшості випадків таке взаємне спілкування можливе завдяки перекладу. Теорія перекладу стає наукою лінгвістичною, яка спирається на мовні закономірності, притаманні будь-якому процесу перекладу.

Відомо, що повнота, точність і правильність перекладу науково-технічних текстів значною мірою залежить від того, наскільки правильно перекладач визначає і розуміє граматичні форми, синтаксичні конструкції та структуру речення. Дещо спрощуючи, можна сказати, що для виконання перекладу знання граматики та способів передачі граматичних явищ важливіше за знання термінології, тому що відповідники термінів можна швидко знайти у спеціальному перекладному словнику, тоді як пошук відповідника граматичної форми або синтаксичної конструкції може виявитися досить довгим, якщо не знати перекладного відповідника певного граматичного елементу. Але необхідно пам'ятати, що науково-технічна термінологія постійно розвивається і навіть поширені терміни можуть набувати нових значень. Якщо в тексті оригіналу зустрічається термін, якого немає в словниках даної галузі, то потрібно підібрати (перекладний) еквівалент, скориставшись довідниками або спеціальною літературою.

А студенти, які вивчають технічну дисципліну англійською мовою, стикаються зразу з двома випробуваннями:

- 1) оволодіння специфікою предмета;
- 2) розуміння та відображення інформації іноземною мовою.

Спробуємо перекласти речення з дисципліни майбутніх провідників міжнародного сполучення “Будова вагона” за допомогою методики змістовного перекладу на основі формування іншомовного речення.

Визначимо основні етапи перекладу за такою методикою:

1. Виділення головних елементів системи діяльності.

1.1. Виділення слів або словосполучень, які доповнюють або уточнюють головні елементи діяльності.

Цей етап можна назвати етапом нарощення. Маючи шаблон речення, який складається лише з головних елементів діяльності: **предмет, процес, умови** (місця, часу, впливу різних факторів), **продукт**, ми можемо визначити основну думку або змістовну ідею речення, а детальне нарощення уточнюючих слів або словосполучень на головні елементи діяльності дає можливість під час перекладу чітко і правильно відносити їх до відповідних елементів діяльності. Крім того, мінімізує синонімічну багатозначність під час пошуку значення невідомого слова в словнику.

2. Визначення синтаксичної ролі елементів діяльності в даному реченні.

2.1. Визначення синтаксичної ролі слів або словосполучень, які доповнюють або уточнюють головні елементи діяльності.

2.2. Схематичне зображення елементів діяльності та синтаксичне зображення речення.

2.3. Переклад речення на англійську та українську мови згідно з попереднім перекладом головних елементів діяльності та слів або словосполучень, які доповнюють або уточнюють головні елементи діяльності і схематичне зображення іншомовних речень.

3. Виділення чіткого зв'язку між елементом діяльності і його синтаксичною роллю в даному реченні для коректного перекладу англійською чи українською мовами.

4. Вагоны поездов пригородного и местного сообщения рассчитаны на максимальную вместимость.

1. Виділення головних елементів системи діяльності. Паралельний переклад англійською та українською мовами (схема 1).

Елементи системи діяльності	Слова з даного речення	Переклад слів англійською мовою	Переклад слів українською мовою
предмет	вагоны	carriage	вагон
процес	рассчитаны	were overrated for	розраховані
умови (місця, часу, впливу різних факторів)	сообщения	railway communication	сполучення
продукт	вместимость	capacity	місткість

1.1. Виділення слів або словосполучень, які доповнюють або уточнюють головні елементи діяльності. Етап нарощення. Паралельний переклад англійською та українською мовами (схема 1.1).

Елементи системи діяльності	Слова з даного речення	Переклад слів англійською мовою	Переклад слів українською мовою
предмет	вагоны поездов	carriages of trains	вагони поїздів
процес	рассчитаны	were overrated	розраховані
умови (місця, часу, впливу різних факторів)	пригородного и местного сообщения	suburban and local railway communication	приміського і місцевого сполучення
продукт	на максимальную	for maximal capacity	на максимальну

	вместимость		місткість
--	-------------	--	-----------

2. Визначення синтаксичної ролі елементів діяльності у даному реченні (схема 2).

Елементи системи діяльності	Слова з даного речення	Синтаксична роль у реченні
предмет	вагоны	підмет
процес	рассчитаны	присудок
умови (місця, часу, впливу різних факторів)	сообщения	доповнення
продукт	вместимость	доповнення

2.1. Визначення синтаксичної ролі слів або словосполучень, які доповнюють або уточнюють головні елементи діяльності (схема 2.1).

Елементи системи діяльності	Слова з даного речення	Синтаксична роль у реченні
предмет	вагоны поездов	доповнення
процес	рассчитаны	
умови (місця, часу, впливу різних факторів)	пригородного и местного сообщения	означення
продукт	на максимальную вместимость	означення

2.2. Схематичне зображення елементів діяльності та синтаксичне зображення речення (схема 2.2).

Предмет		Умови (місця, часу, впливу різних факторів)		Процес	Продукт	
підмет	доповнення	означення	доповнення	присудок	означення	доповнення

Схематично чітко видно, що місцезнаходження основних елементів діяльності в реченні аналогічне відповідним членам речення.

2.3. Переклад речення англійською та українською мовами згідно з попереднім перекладом головних елементів діяльності та слів або словосполучень, які доповнюють або уточнюють головні елементи діяльності і схематичне зображення іншомовних речень.

Переклад англійською мовою.

Carriages of trains of suburban and local railway communication were overrated for maximal capacity.

Схематичне зображення речення (схема 2.3.1).

Предмет		Умови (місця, часу, впливу різних факторів)		Процес	Продукт	
carriages		railway communication		were overrated	capacity	
підмет	доповнення	означення	доповнення	присудок	означення	доповнення

carriages	of trains	suburban and local	railway communication	were overrated	maximal	capacity
-----------	-----------	--------------------	-----------------------	----------------	---------	----------

Переклад українською мовою.

Вагони поїздів приміського і місцевого сполучення розраховані на максимальну місткість.

Схематичне зображення речення (схема 2.3.2).

Предмет		Умови (місця, часу, впливу різних факторів)		Процес	Продукт	
вагони		сполучення		розраховані	місткість	
підмет	доповнення	означення	доповнення	присудок	означення	доповнення
вагони	поїздів	приміського і місцевого	сполучення	розраховані	максимальну	місткість

3. Виділення чіткого зв'язку між елементом діяльності і його синтаксичною роллю в даному реченні для коректного перекладу англійською чи українською мовами.

Згідно з схематичними зображеннями основних елементів діяльності та синтаксичного зображення цих речень, можемо стверджувати, що в російській, українській та англійській мовах місцезнаходження основних елементів діяльності в реченні – аналогічне відповідним членам речення, що спрощує процес перекладу.

Висновки. Проаналізувавши етапи перекладу, бачимо, що, надавши мові її основного значення – відображення процесу діяльності, тобто виділивши основні елементи діяльності, ми досягли основної мети – зрозуміли суть змісту. Але в сучасному світі цього замало, потрібна детальність. Як зображено на схемі 1.1, кожен елемент діяльності має слова або словосполучення, які доповнюють або уточнюють головні елементи діяльності. Щоб коректно під час перекладу відносити їх до відповідних елементів діяльності, нам потрібно синтаксично розібрати речення (схема 2.3.1), (схема 2.3.2). Згідно з цими дослідженнями, можемо говорити про чіткий взаємозв'язок між елементом діяльності і його синтаксичною роллю в реченні для коректного перекладу англійською чи українською мовами. Це підтверджує ефективність методики змістовного перекладу на основі поетапного формування іншомовного речення.

Перспективи подальших досліджень. У подальшому спробуємо практично довести, що діяльнісний підхід у навчанні технічних дисциплін для професійного спілкування ефективний не лише під час перекладу одного речення, але і для змістовного блока інформації.

Список використаних джерел

1. Бабченко О. М. Навчання технічного перекладу та реферування у школі / О. М. Бабченко // Іноземні мови. – 1999. – № 2. – С. 11–13.
2. Коваленко А. Загальний курс науково-технічного перекладу / А. Коваленко. – К. : Інкос, 2002. – 317 с.
3. Корнева З. М. Методика immersion: основні засади та принципи, перспективи впровадження в Україні / З. М. Корнева // Тези 9-ої Всеукраїнської наукової філологічної конференції “Проблеми сучасної світової літератури та лінгвістики” / за ред. В. К. Шпака. – Черкаси : ЧДТУ. – 2002. – С. 110–111.

4. Григоров В. Б. Как работать с научной статьей : пособие по англ. яз. / В. Б. Григоров. – М. : Высш. шк., 1991. – 201 с.
5. Сухенко К. М. Лексичні проблеми перекладу / К. М. Сухенко. – К. : Вид-во Київ. ун-ту, 1972.
6. Федоров А. В. Основы общей теории перевода : (Лингвистические проблемы) / А. В. Федоров. – М. : Высшая школа, 1983.

Саркісова А. В.

Діяльнісний підхід у навчанні технічних дисциплін майбутніх провідників міжнародних сполучень

Розглянуто проблеми професійного спілкування іноземною мовою на високому рівні і способи її вирішення шляхом діяльнісного підходу під час змістовного перекладу на основі поетапного формування іншомовного речення.

Ключові слова: діяльнісний підхід, професійне спілкування, змістовний переклад, поетапне формування, іншомовне речення, міжнародні сполучення.

Саркісова А. В.

Деятельностный подход в обучении технических дисциплин будущих проводников международных соединений

Рассмотрены проблемы профессионального общения на иностранном языке на высоком уровне и способы ее решения путем деятельностного подхода во время содержательного перевода на основе поэтапного формирования иноязычного предложения.

Ключевые слова: деятельностный подход, профессиональное общение, содержательный перевод, поэтапное формирование, иноязычное предложение, международные соединения.

A. Sarkisova

Activity Approach in Teaching Technical Disciplines of Future Conductors of International Connections

The article is devoted to the professional communication ability problem on high levels and to the methods of its decision by the way of activity approach during content translation on the basis of the stage-by-stage forming of foreign sentence.

Key words: Activity approach, professional communication, content translation, stage-by-stage forming, foreign sentence, international connections.

Стаття надійшла до редакції 14.02.2012 р.